

bancı Dil Öğretimi”. *Kırgızistan-Manas Sosyal Bilimler Dergisi*. 10 (2014), s 107-111.

Moeller, Aleidine Kramer – Catalano, Theresa. “Foreign Language Teaching and Learning”. *International Encyclopedia for Social and Behavioral Sciences*. ed. J. D. Wright. Oxford 2015, IX, 327-332.

Hasan UÇAR

YABANCI DİLLE EĞİTİM

Eğitim ve öğretimin kısmen veya tamamen yabancı bir dilde yapılması.

Yabancı dil eğitimi, ülkeler ve milletler arasında iletişimin sağlanabilmesi, hayatın bütün alanlarında uluslararası iş birliği ve ticaretin sağlıklı yürütülmesi için gereklidir. Farklı insan ve toplulukların anlaşmalarını sağlayan, kültürler arası farkındalık ve iletişim becerisi kazandıran bir husustur. Yabancı dil becerisi insana çok yönlü bir bakış açısı sağlamasının yanında, geniş bir sahada iletişim imkânı sunar. Bu bakımdan yabancı dil eğitimi, okullarda eğitim öğretimin önemli bir parçasıdır ve verilen yabancı dil dersleri ile herkesin bir dil öğrenmesi hedeflenir. “Yabancı dil eğitimi” ile “yabancı dille eğitim” birbirinden farklı kavramlardır. Yabancı dille eğitim, temelde yabancı dil öğrenmeyi değil, farklı alan derslerinde yabancı dille eğitim almayı öngörür. Eğitim öğretim müfredatında yer alan derslerin bir kısmı veya tamamı söz konusu yabancı dille işlenir.

Avrupa’da Avrupa kültürünü ve kimliğini inşa etmek amacıyla Avrupa Birliği’nin çok dillilik ve çok kültürlülük politikaları çerçevesinde yabancı dille eğitim (content and language integrated learning [CLIL]) teşvik edilmektedir. Türkiye’de ise yabancı dille eğitim Osmanlı’dan beri uygulanmaktadır.

Türkiye’de bir kısmı Osmanlı döneminden beri devam eden ve yabancı dille öğretim yapan özel okul statüsündeki azınlık okulları ile yabancı okulların haricinde, yabancı dille öğretim yapan resmî okullar ve yabancı dille öğretim yapan özel okullar bulunmaktadır. İlk olarak İstanbul’un fethinden sonra 1453’te Rum Ortodokslar’a ve Latin Katolikler’e cemaatlerinin okulları ile ilgili dinî imtiyazlar ve kendi okullarında eğitim alabilmeleri hakkı tanınmıştır. Daha sonra Ermeni ve yahudi cemaatine

de aynı haklar verilerek gayrimüslimlerin okulları ile kendi dillerinde eğitim almaları desteklenmiştir. Gayrimüslimlerin okullarının dışında Osmanlı’da kapitülasyonlar çerçevesinde yabancıların okul açmasına ve yabancı dilde eğitim vermesine de müsaade edilmiştir. Bu kapsamda Osmanlı’da ilk yabancı okul olarak 1583 yılında Saint Benoit (Fransız okulu) faaliyete başlamıştır. İlk Amerikan Protestan okulu da 1824’te Beyrut’ta açılmıştır. Daha sonra bu okullar giderek yaygınlaşarak Katolik okulları ve Protestan okulları adları altında varlıklarını sürdürdüler.

Tanzimat ve bilhassa Islahat Fermanı ile gayrimüslimlerin açtığı okulların yanı sıra Batılılaşma kapsamında yabancı dil öğretimi ve yabancı dille eğitim yaygınlaşmış ve yabancı okulların sayıları hızla artmıştır. Bu dönemde ilk yabancı okul, 1863’te açılan Robert Kolej’dir. Bunu Fransız, Amerikan, İngiliz, Alman, İtalyan okullarının vb. açılması takip etmiş ve bu okullar yabancı dille eğitim vermişlerdir. Türkler’in de yabancı okullara gösterdiği ilgi sonucu, yabancı dille eğitim yapan ilk devlet okulu Galatasaray Sultânîsi (Lisesi) 1868 yılında açılmıştır. Galatasaray Sultânîsi’nde eğitim Fransız dilinde yapılmış ve Fransız öğretmenler de eğitim vermiştir. Bazı yabancı okulların, misyonerlik faaliyetleri yürüten kurumlar haline gelmesi üzerine Osmanlı hükümeti 1869 yılında yayımladığı Maârif-i Umûmiye Nizamnamesi ile gayrimüslimlerin okulları ve yabancı okullarla ilgili kuralları getirmiştir. Ancak ilgili özel okulları tam olarak denetim altına alamamıştır. 1894’te ise yabancı okullarda Türkçe’nin öğretilmesiyle ilgili bir irade çıkarılarak Türkçe’nin öğretilmediği okulların kapatılacağı bildirilmiştir.

1909 yılında ve 1914’te yapılan düzenlemelerle söz konusu okulların denetimine dair yeni esaslar belirlenmiştir. 1914 yılında kapitülasyonların kaldırılması ise kapitülasyonlara dayanarak faaliyet yürüten yabancı okullar hakkındaki düzenlemeler için önemli bir yeniliktir. Buna göre 1915 yılında, yabancı okullarla Osmanlı’daki gayrimüslimlerin açtıkları okulları da kapsayan Mekâtib-i Husûsiye Talimatnamesi çıkarılmıştır. Talimatname ile yabancı okulların ve gayrimüslimlere ait okulların açılmasıyla ilgili esasları ve müfredatla ilgili yeni düzenlemeler getirilmiş, bu okullarda Türkçe, Osmanlı tarihi ve coğrafyası derslerinin okutulması mecburi olmuştur. Millî Mücadele sürecinde Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti, 1915 yılında yürürlüğe giren Mekâtib-i Husûsiye Talimatnamesi’ne yeniden işlerlik kazandırmış, adı geçen ders-

lerin Türk muallimler tarafından Türkçe olarak öğretimini mecburi tutulmuştur. 1922 yılında alınan bu karar, Türk eğitim politikası açısından önemli bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. Söz konusu düzenlemeye uymayan okullar kapatılmıştır. 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması'nda azınlıkların okul açıp kendi dillerinde eğitim öğretim yapmaları hüküm altına alınmış, ancak bu hususun söz konusu okullarda Türkçe'nin öğretiminin zorunlu olmasını engellemeyeceği belirtilmiştir. Lozan Antlaşması ile yabancı okulların eğitim öğretim faaliyeti yapmaları, ancak devletin kanunlarına ve yönetmeliklerine uyma şartıyla kabul edilmiştir. 1924 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkarılan Tevhîd-i Tedrisat Kanunu ile de bütün okullar Maarif Vekâleti'ne (Millî Eğitim Bakanlığı) bağlı olarak tek çatı altında toplanmıştır. 1925 yılında çıkarılan 3695 sayılı genelge ile yabancı okullar ve azınlık okullarında ders içerikleri ve ders kitapları ile ilgili uyulması gereken hususlar belirlenmiştir. Buna göre, haftada beş saat Türkçe, Türk tarihi ve coğrafyası Millî Eğitim Bakanlığı tarafından seçilen Türk öğretmenler tarafından okutulacaktır.

Yabancıların açtığı okullar ve gayrimüslimlerin (azınlıklar) okulları haricinde, Cumhuriyet döneminde yabancı dille eğitim yapan ilk özel okul, Türk Eğitim Derneği bünyesinde kurulmuştur. 1928 yılında kurulan Türk Eğitim Derneği tarafından sırasıyla ilk, orta ve lise kısımlarından oluşan okullar açılmıştır. 1936-1937'de açılan lise kısmı Yenişehir Lisesi, sonra Ankara Koleji adını almıştır. Ankara Koleji, 1951-52 yılına kadar takviyeli İngilizce eğitimi, bu yıllardan sonra İngiliz dilinde eğitim öğretim yapmıştır. Cumhuriyet döneminde yabancı dille eğitim öğretim yapan devlet okulları da tesis edilmiştir. 1955'te Millî Eğitim Bakanlığı tarafından İngilizce eğitim yapan devlet okulları olarak Maarif kolejleri açılmıştır. Maarif kolejlerinin açılması ve yabancı dille eğitimin teşvik edilmesi, II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1949 yılında Amerika Birleşik Devletleri ile yapılan Fulbright Anlaşması, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Cemiyeti'ne, NATO'ya girmesi ile belirlenen eğitim politikalarına dayanmaktadır.

Günümüzde ortaöğretim düzeyinde yabancı dille öğretim yapan okulların hangi niteliğe sahip olması gerektiği yönetmelik çerçevesinde yeniden belirlenmiştir. 7 Eylül 2013 tarih ve 28758 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanan *Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği*'nde 2 Eylül 2020 tarih ve 31232 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanan

değişiklikle belirlendiği üzere ortaöğretim kurumlarında öğretim dili Türkçe'dir. Merkezî sınav puanı ile öğrenci alan ve hazırlık sınıfları olan ortaöğretim kurumlarında, matematik ve fen bilimleri dersleri ise birinci yabancı dille okutulabilmektedir. Ancak ilgili dersleri birinci yabancı dille verebilecek öğretmen bulunması ve asgari on öğrencinin bu derslerde yabancı dille öğretimi talep etmesi gereklidir. Özel öğretim kurumlarında ve uluslararası program uygulanan okullarda ise, bu derslerin yabancı dille öğretimi sayı şartına bağlı değildir. Uluslararasılaşma çerçevesinde, gerekli şartları yerine getiren ortaöğretim kurumlarında uluslararası program uygulanabilmektedir. "Uluslararası Bakalorya Programı, İleri Düzey Yerleştirme Programı, Uluslararası Genel Ortaöğretim Sertifika Programı ve benzeri nitelikteki uluslararası öğretim programlarını" kapsayan uluslararası program uygulayan okullarda, Türkçe okutulacak dersler haricinde, dersler programın gerektirdiği yabancı dille yapılabilmektedir. Ayrıca meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarında, yapılan protokol ve projeler dahilinde meslek dersleri yabancı dille işlenebilmektedir. Ortaöğretim kurumlarında bütün derslerde yabancı dille eğitim söz konusu olmadığından, yabancı dille eğitimden ziyade, kısmî olarak yabancı dille eğitim, başka bir deyişle Türkçe ve yabancı dil olmak üzere iki dille eğitim uygulamasından söz edilebilir.

Cumhuriyet döneminde yükseköğretimde de yabancı dille eğitim yapan kurumlar 1950'li yıllardan itibaren başlayarak günümüzde, bilhassa Bologna sürecinden sonra, uluslararasılaşma kapsamında yaygınlık kazanmıştır. 1959'da yabancı dille (İngilizce) eğitim yapan Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve 1971 yılında Boğaziçi Üniversitesi kurulmuştur. Bugün itibarıyla birçok devlet ve vakıf üniversitesi yabancı dille eğitim yapmaktadır ve ağırlıklı yabancı dille eğitim dili İngilizce'dir. Ayrıca milletlerarası anlaşma ile kurulan ve başka yabancı dille eğitim yapan devlet üniversiteleri de mevcuttur. Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ile Fransa Cumhuriyeti hükümeti arasında 1992'de imzalanan anlaşma ile kurulan Galatasaray Eğitim ve Öğretim Kurumu 1994 yılında 21952 sayılı kanunla eğitim dili ağırlıklı olarak Fransızca olan Galatasaray Üniversitesi'ne dönüştürülmüştür. 2008 yılında Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti hükümeti arasında yapılan milletlerarası anlaşmaya istinaden 2010 yılında 5979 sayılı kanunla Türk-Alman Üniversitesi kurulmuştur ve eğitim dili ağırlıklı olarak Almanca'dır.

Yükseköğretim kurumlarında yabancı dille eğitim, 23 Mart 2016 tarih ve 29662 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanan "Yabancı Dil Öğretimi ve Yabancı Dille Öğretim Yapılmasında Uyulacak Esaslara İlişkin Yönetmelik" çerçevesinde düzenlenmektedir. İlgili yönetmeliğe göre yabancı dilde öğretimin amacı, mezunların alanlarına ilişkin yabancı dil yeterliği kazanmalarınıdır. Bu kapsamda ön lisans, lisans, lisansüstü programlarda eğitim, kısmen ya da tamamen yabancı dilde verilebilir. Kısmen yabancı dilde eğitimden anlaşılan, ilgili program müfredatındaki derslerin toplam kredisinin en az %30'unun yabancı dilde verilmesidir. Bu modelde de Türkçe ve yabancı dille eğitim söz konusudur. Tamamen yabancı dilde eğitim ise, ilgili program müfredatının tamamının yabancı dilde verilmesidir. Bunun için yabancı dil yeterliğinin sağlanması gerekmektedir. Eğitimin tamamen ya da kısmen yabancı dilde yürütüldüğü programlarda yabancı dil hazırlık sınıfı zorunludur. Ancak eğitim öğretim yılı başında yükseköğretim kurumlarında yapılan Yabancı Dil Yeterlik Sınavı'nda (YDYS) yükseköğretim kurumlarının senatolarının belirlediği dil seviyesinde dil yeterliğini sağlayan öğrenciler, hazırlık eğitiminden muaf tutulurlar. Ayrıca "En az son üç yılında, öğretim dili olarak belirlenen yabancı dilin ana dili olarak konuşulduğu bir ülkede o ülke vatandaşlarının devam ettiği ortaöğretim kurumlarında eğitim görüp ortaöğrenimini bu kurumlarda tamamlayanlar" ve "Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen merkezi yabancı dil sınavlarıyla eşdeğerliği kabul edilen uluslararası yabancı dil sınavlarında yükseköğretim kurumu senatosu'nun belirlediği puanla başarılı olanlar", dil yeterliğini sağlamış olup, hazırlık sınıfından muafiyet hakkı kazanırlar. Eğitim öğretim yılı başında yabancı dil yeterliğini sağlayamayan öğrenciler, bir yıllık yabancı dil hazırlık eğitimi programına devam eder ve yoğun bir yabancı dil eğitimi alırlar. Uluslararası standartlar açısından bakıldığında yabancı dille lisans eğitimine başlamak için, asgari olarak Avrupa Ortak Çerçeve Programı (CEFR) B2/C1 seviyesinde dil yeterliği gereklidir. Yabancı Dil Yeterlik sınavları da hazırlık eğitiminin önemli bir parçasıdır ve dil yeterliğinin akademik eğitim için yeterli olup olmadığını ölçmektedir. Yabancı dille eğitime başlamak için öngörülen asgari B2/C1 seviyesi, ana dili seviyesinde bir yeterlik sağlamadığından, öğrencinin lisans ve lisansüstü eğitim sürecinde yabancı dil becerisini geliştirmesi beklenir.

Yabancı dille eğitim için yalnız öğrencilerin dil yeterlikleri değil, öğretim elemanlarının yabancı dil yeterlikleri de eğitimin kalitesi için belirleyici unsurlardan biridir.

KAYNAKÇA

Althaus, Hans-Joachim. "Warum C1 keine Lösung ist. Der Nachweis von Deutschkenntnissen für den Hochschulzugang, der GER und warum sie nicht zusammenpassen". *Der Gemeinsame Europäische Referenzrahmen für Sprachen und seine Adaption im Hochschulkontext*. ed. A. Brandt – A. Buschmann-Göbels – C. Harsch. Bochum 2018, s. 78-98.

Demirel, Özcan. *Yabancı Dil Öğretimi: Dil Pasaportu, Dil Biyografisi, Dil Dosyası*. Ankara 2012.

Gündüz, Mehmet – Soydan Erdemir, Aynur. "The Place and Importance of the Maarif Colleges in Turkish Education System". *Research on Education and Psychology*. 5/2 (2021), s. 246-266. Doi: 10.54535/rep.1005145

Güzey, Ahmet Rifat. "Osmanlı Devleti'nde Azınlık ve Yabancı Okullar ile Maarif-i Umumiyye Nizamnamesi ve Tanzimat Sonrası Eğitim". *SOBİDER Sosyal Bilimler Dergisi*. 7/44 (2020), s. 124-144. Doi: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBİDER.40282>

Kılıç, Sezen. "Cumhuriyet Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 21/61 (2005), s. 259-280.

Koreik, Uwe. "Warum auch die Sprachenfrage die Zukunft unserer Demokratien bedroht. Eine Polemik". *Zagreber Germanistische Beiträge. Anglophonisierung der Wissenschaftssprache*. ed. S. Gehrmann – S. Turković. 28 (2019), s. 55-67. DOI: 10.17234/ZGB.28.4

Koreik, Uwe – Uzuntaş, Aysel. "Zum Modell der Sprachausbildung an der TDU – Ein Konzept zur studienvorbereitenden und -begleitenden Fremd- und Fachsprachenvermittlung". *Fremd- und Fachsprachenunterricht. Studienvorbereitender und studienbegleitender Deutschunterricht für fremdsprachige Studiengänge*. ed. U. Koreik – A. Uzuntaş – S. Hatipoğlu. Baltmannsweiler 2014, s. 10-27.

Kulaksızoğlu, Adnan – Çakar, Murat – Dilmaç, Bülent. "Türkiye'de ve Dünyada Özel Okulların Yapısı ve İşleyişi". *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 11 (1999), s. 219-232.

Potukoğlu, Salih – Büyüktol, Recep. "Osmanlı'da Yabancı Dil Öğretimi ve Robert Koleji Örneği". *BELGİ Dergisi*. 19 (2020), s. 2004-2029. DOI:10.33431/belgi.629677

Resmî Gazete. sy. 10222, 4 Haziran 1959; sy. 13954, 12 Eylül 1971; sy. 21952, 6 Haziran 1994; sy. 27548, 10 Nisan 2010; sy. 28758, 7 Eylül 2013; sy. 29662, 23 Mart 2016.

Uzuntaş, Aysel. "Deutschsprachige Studiengänge und Vermittlung von Deutsch als Fremd- und Fachsprache an der Türkisch-Deutschen Universität". *Beruf(ung) DaF/DaZ. Festschrift von Prof. Dr. Uwe Koreik zum 65. Geburtstag*. ed. N. Gültekin-Karakoç – R. Fornoff. Göttingen 2022, I, 193-204.

Cemal YILDIZ

Aysel UZUNTAŞ